

LITT OM MYR OG TORVPRODUKSJON.

Av *torvmester Mikal Skevik, Våler.*

NYTTIGGJØRELSEN av de store arealer der går under fellesbetegnelsen myrer har gjennom lange tider vært et brennende spørsmål, og der har vært ofret temmelig meget på spørsmålets løsning. Da myrene jo er meget uensartet av karakter og innhold efter sin opprinnelse, alder og beliggenhet, blir det ikke bare *ett* spørsmål som må løses, men hundrevis.

Disse veldige ophopninger av plantemasse i alle mulige overgangsformer fra den friske, rene kvitmose og til de helt omdannede, hvis brennverdi i tørr tilstand sterkt nærmer sig kullenes, vil selvfølgelig til enhver tid friste menneskene til forsøk på nyttiggjørelse. Det er jo også ganske store verdier som slumrer i våre myrer, verdier som vi mennesker smått om senn skal bli i stand til å løse ut.

Ganske store arealer av våre myrer er godt skikket for opdyrking og vil kunne gi en god tilvekst til vårt åkerland. Å omdanne den sure, kolde, uproduktive myr til bølgende åker og eng er i sannhet en stor og samfundsgagnlig oppgave å arbeide for. Det vil gi arbeide og mat for mange og samtidig gjøre vårt land rikere. Myrenes overflate vil i mange tilfelle av luftens og vekslende temperaturs innvirkning forvitne og omdannes, og ved menneskelig inngripen vil naturen hjelpes i dette sitt omdannelsesverk, så den gamle generasjon av lavtstående planter formulder og gir et godt voksested for edlere planter. Visstnok er myrenes innhold av plantenæring ofte noe ensidig, men det kostbareste — kvelstoffet — er myrene ofte godt forsynt med.

Det har jo nu i mange år vært dyrket adskillig myr, men det monner i grunnen lite i forhold til de store arealer vi har å ta av. Det kan vel trygt sies at myr dyrkingen har fått god fart siden myrselskapet opprettet forsøksstasjonen i myr dyrking på Mæresmyren, og opdyrkingen bør også få den bredeste plass i arbeidet for myrsaken. Og det er vel uten tvil denne utnyttelse av myrene som vil få den største betydning for samfundet.

Imidlertid er det jo ikke alle myrer som er skikket for opdyrking, og her får det da bli en utnyttelse av selve myrmassen ad mere eller mindre teknisk vei. Brenntorv har på mange kanter av landet vært brukt fra sagaens tid og er fremdeles langs vår trebare kyst det viktigste brensel. Og i verdenskrigens dager, da landets tilførsel av kull var stengt, var våre brenntorvmyrer gode å ha. Vår industri manglet brensel og måtte ha det for enhver pris. Hjulene måtte holdes i gang. Det var arbeide i massevis som måtte utføres, men kull til fyring under dampkjelene var ikke å få. Mangel blev det også på brensel til våre boliger, særlig i de store byer, og så blev det ropt på brenntorven. Nu, i nødens stund, skulde torven få lov å erstatte de utenlandske kull.

Vår brenntorvindustri stod den gang temmelig dårlig rustet til å møte de krav som plutselig blev stilt til den. Der var mangel på maskiner, og også mangel på kyndige folk, men til tross herfor og med en fart som er enestående under våre forhold, vokste der op en temmelig stor brenntorvindustri, og brenntorvmyrene fikk plutselig verdier som ingen tidligere hadde drømt om.

Da så krigen var forbi og vi igjen fikk kjøpe kull fra utlandet, var det som brenntorven ikke var god nok lenger, og nu ligger de fleste av våre ganske kostbare brenntorvanlegg i ruiner som sørgelege vidnesbyrd om den industri som engang var og som skaffet arbeide til tusenvis av mennesker. Men samtidig forteller disse ruiner oss at hvis vi blir stilt på en alvorlig prøve, da kan vi greie oss langt selv ved å utnytte våre egne verdier. Bare sørgelig at slikt ikke kan la sig gjøre uten i krisetider. Og nu er vår brenntorvindustri snart en saga blott. En og annen fabrikk frister vel ennu tilværelsen, men det er få som drives som forretning. Enkelte almenninger produserer jo en del brenntorv for å spare skogen, og her og der drives en kommunal fabrikk som nødsarbeid, men brenntorvindustrien som forretning er for tiden uten betydning.

Men er ikke våre brenntorvmyrer av for stor verdi til kun å ligge som reserve om det nu og da gjennom tidene skulde opstå brenselkriser? Jo, uten tvil er de det. Og nu i denne arbeidsløshetens tid kunde det komme godt med om våre brenntorvfabrikker kunde holdes i gang; men dette er slett ikke så liketil. Det er nok flere forhold som gjør at brenntorvindustrien er så å si nedlagt. Produksjonen av brenntorv — *maskintorv* — med de metoder som almindelig har vært brukt, fordrer stor arbeidskraft og også ganske meget drivkraft, så fremstillingen blir altfor dyr og torven kan vanskelig konkurrere med annet brensel i pris. Dessuten er jo brenntorv ikke noe særlig koncentrert brensel og heller ikke så renslig som f. eks. ved og koks, og dette er nok også medvirkende årsaker til at forbruket av brenntorv er gått tilbake. Det forholdsvis store askeinnhold er kanskje den største ulempe ved brenntorv til husholdningsbrensel. Torvasken er lett og selv ved forsiktig askeuttagning av ovnene kan det jo bli litt støv.

Imidlertid arbeider teknikk og videnskap stadig på å kunne fremstille et bedre produkt av vårt brenntorvmateriale, og spørsmålet er kanskje allerede løst, og før eller senere vil ganske sikkert brenntorvindustrien igjen ta sig op, men da under andre former enn hittil.

Hvad her er sagt om brenntorv og brenntorvproduksjon gjelder, som det vil forståes, kun den fabrikkasjonsmessige fremstilling med sikte på salg i det åpne marked og i konkurranse med annet brensel. Den enkleste form for fremstilling av brenntorv og også den aller billigste, fremstilling av *stikkertorv*, drives nu som før på de trebare strøk langs vår kyst og også hist og her inne i landet. Og i de senere år er spørsmålet om anvendelse av brenntorv på setrer, hoteller og hytter på høi-

fjellet kommet sterkt frem. Der er allerede arbeidet meget med denne sak, og de forsøk som er gjort, tyder på at brenntorven blir ganske godt likt. Her er som regel nok av ganske god myr like i nærheten og ofte temmelig langt efter ved. Men her som ellers hvor noe nytt skal forsøkes innført, vil det jo ikke gå så lett og glatt til å begynne med. Det er gamle tilgrodde vaner som mange har vanskelig for å komme bort fra, og ofte litt mistro til det nye. Men smått om senn vil nok brenntorven vinne terreng i disse strøk, og det er jo en stor nasjonaløkonomisk sak det her gjelder. De større setergreider og mange hoteller og hytter ligger jo akkurat i vernskogbeltet, og skal denne skog skaffe det nødvendigste brensel, må den iallfall mange steder helt raseres. Og er fjellskogen først uthugget, er det vanskelig, for ikke å si umulig, å få skog til å vokse igjen. Brenselsforbruket på høifjellet vil nok komme til å øke, for tilstrømmingen av folk til høifjellet øker for hvert år, og vi må derfor være glad for at det på disse skogfattige strøk finnes et så lett tilgjengelig og godt brensel som torv.

Den tekniske utnyttelse av våre myrer som for tiden har det største omfang, er utnyttelsen av kvitmosemyrene — produksjonen av *torvstrø*.

De fleste av våre større lavlandsmyrer er dannet av kvitmose — sphagnum — og denne plantes eiendommelige cellebygning gjør den i stand til å opta og holde på store mengder vann, opptil 10—15 ganger sin egen vekt. Denne egenskap gjør kvitmosen i tørr tilstand godt skikket som strømiddel i husdyrbruket. Foruten dens evne til å opsuge vann har den også stor evne til å opsuge gassarter fra luften, hvorved denne kan holde sig frisk og ren.

Foruten disse egenskaper har kvitmosen stor varmeisolerende evne og har en del anvendelse som fyll i vegger. Dessuten lages det isoleringsplater av torvstrø ved tilsetning av et limstoff. Enn videre er der i den senere tid forsøkt anvendt pressede torvstrømatter i jernbane- og veilegemes for å hindre telekasting. Og nu forsøkes torvmuld anvendt i kunstgjødselindustrien, idet det behandles med og blandes med nødvendige kjemikalier. Vi vil altså nu kunne få en kunstgjødsel som tilfører jorden humusstoffer.

Slik er det mange ting våre kvitmosemyrer eller produktet torvstrø kan anvendes til, og hvor stor betydning de forskjellige anvendelser kan komme til å få, er ikke godt å si. Den anvendelse som hittil har hatt størst betydning og som vi sikkert i lang tid ennå må regne som den viktigste, er anvendelsen som torvstrø i husdyrbruket.

Torvstrø av kvitmose er med sine mange gode egenskaper helt uovertruffet som gjødselsopsamlings- og strømiddel, og det har derfor også nu en ganske utstrakt anvendelse som sådant. Foruten dets evne til å opsuge den flytende gjødsel bevirker torvstrøet at den faste gjødsel gjærer og omdannes og blir mere ferdig for plantene. Enn videre vil torvstrøet tilføre jorden en god del muldstoffer.

Det er i de siste 30—40 år at bruken av torvstrø og dermed også produksjonen har vokset sig frem. Etterhvert som det er blitt stilt større krav til hygiene i våre fjøs, er torvstrø blitt mere og mere uundværlig i husdyrbruket, og som en naturlig følge av dette behov er der så vokset op en ikke ubetydelig industri for produksjon av torvstrø.

Til den egentlige torvstrøindustri bør vel strengt tatt kun regnes de anlegg hvor den tørre strøtorv rives og presses til baller, men foruten disse har vi jo en mengde anlegg, såkalte *torvstrølag*, hvor torven stikkes op, tørkes og innberges og så leveres urevet til medlemmene. Der kan jo også ved enkelte lag være anordnet river, så medlemmene får sin torv revet. Dette skulde jo være en billig måte å skaffe sig torvstrø på. Det burde iallfall være det. Her behøves jo ganske liten anleggskapital, kanskje litt til erhvervelse av myr, men denne er ofte leiet mot en årlig produksjonsavgift. Derimot fordrer jo en del til torvhus. Av arbeidsutgifter blir det utgifter til opstakking, tørking og innberging man har å regne med. Her undgås mange utgifter som en fabrikk må ha, f. eks. transport av torven til fabrikk, utgifter til pressing, emballasje, drivkraft o. a. Imidlertid har det vist sig at torvstrøet fra slike lag er blitt like dyrt som det pressede torvstrø fra en fabrikk, eller kanskje rettere uttrykt: like dyrt som den pris en fabrikk kan opnå for sitt produkt.

Torvstrølag passer godt for en liten bygd eller grend, hvor en høvelig myr ligger centralt til så transporten ikke blir for lang. Og vi forstår at denne form for torvstrøproduksjon er meget anvendt, når vi hører at torvstrølagene produserer omtrent halvparten av landets samlede produksjon av torvstrø.

Skal torvstrø derimot transporteres lengere vei, må det presses, og da blir produksjonen straks mere komplisert og må foregå fabrikkmessig. (Forts.)

GRØFTESPRENGNING.*)

TIL dette arbeide brukes et spesialsprengstoff som går under navnet «grøftedynamitt».

Denne dynamitt er således konstruert at en rekke ladde huller kan bringes til eksplosjon kun ved å antende ladningen i et hull med lunte og fenghette. De øvrige ladninger i rekken vil eksplodere på grunn av støtöverføringen i den vannmettede jord. Rikelig tilstedeværende vann er nemlig en absolutt betingelse for en gunstig støtöverføring fra ladning til ladning.

*) Efter A-S Norsk Sprængstofindustri's brosjyre: «Sprængstoffer, deres bruk og behandling». Oslo, 1934.